

A messiási zsidó mozgalom

Daniel Juster és Peter Hocken

Bevezetés

A modern idők messiási mozgalma az eklézsia¹ zsidó formájának újbóli megjelenése. A kereszténység történelmének nagy részében a keresztény egyház nem engedte, hogy életében nyilvánvalóan zsidó elemek részt vegyenek, amelyek lehetővé tették volna a zsidó követők számára, hogy hívő életükben zsidó identitásukat megőrizzék. Éppen ezért a messiási zsidók gyakran úgy tekintenek magukra, mint a halottak közül való feltámadás gyümölcseire, a Róma 11,15 értelmében.

A Második Jeruzsálemi Gyűlés Felé¹ (Towards Jerusalem Council II - TJCII). kezdeményezés annak közvetlen következménye, hogy a messiási zsidó mozgalom újra megjelent a világon a modern időkben. A TJCII, vagy ahogyan a magyar nyelvbe rövidítve átvenni szeretnénk, a 'Jeruzsálem 2' látása a Krisztus Testén belüli kiengesztelődést szolgálja zsidó hívők és a nemzetekből hitre jutottak között. Ezt úgy is mondhatnánk, hogy ez a kezdeményezés arra hív, hogy a zsidó és a más nemzetekből származó hívők egymást teljes mértékben és identitásuk tiszteletben tartásával elfogadják és tiszteljék, személyes és közösségi szinten is.

A keresztény egyházak tagjainak azonban csak akkor van lehetősége elismerni a messiási zsidók mozgalmának legitimitását, ha megismerik azt, és a messiási zsidók közösségeivel pozitív kapcsolatokat építettek ki. Ezért a 'Jeruzsálem2' elsődleges feladata, hogy a messiási zsidók mozgalmát megismertesse a keresztény világgal, a keresztény vezetőkkel és teológusokkal: Kik is a messiási zsidók? Mik jellemzik őket? Hogyan jött létre ez a mozgalom? Mit hisznek és milyen a hitgyakorlatuk?

1. Kik a messiási zsidók?

A „klasszikus értelemben vett” messiási zsidó mozgalom olyan zsidókból áll, akik hitre jutottak a názáreti Jézusban – akit ők általában nevének héber eredetije szerint Jesuának mondanak – mint Izrael Messiásában, az Isten Fiában, és a világ Üdvözítőjében. Olyan zsidókból áll ez a mozgalom, akik zsidóként élik ezt a hitet, és nem akarnak a nem-zsidó identitású kereszténység közé asszimilálódni. Ebből az is kiderül, hogy a messiási zsidók kihívást állítanak az elfogadott zsidó-keresztény konszenzus elé, miszerint a zsidó, aki hitre jut Jézusban, már nem zsidó többé, hanem helyette keresztény lesz. A messiási zsidók ma ugyanazt a státuszt keresik, amit a Jézusban hívő zsidók első nemzedéke élvezett, akik teljes értékű zsidókként fejezték ki hitüket, és akiknek hite Jesuában semmiben sem kompromittálta a választott néphez való tartozásukat.

A messiási zsidó mozgalom erősödésével számos zsidó, aki valamilyen (többnyire protestáns) gyülekezethez tartozik, elfogadta a „messiási” jelzöt. Ez igaz sokakra, akik a „Zsidók Jézusért” (Jews for Jesus), erősen evangelizáló csoporthoz csatlakoztak. Ennek ellenére a kifejezés: „Messiási zsidó” elsősorban azokat írja le, akik kifejezetten zsidóként élik meg hitüket, szemben a „héber-keresztényekkel”, amely kifejezés olyan zsidókat ír le, akik valamilyen protestáns közösségen belül élnek.

¹ Szándékosan az újszövetségi görög eklézsia szót használjuk itt, mivel az „egyház” szó a zsidó fűlek számára a nem-zsidó, vagy pogány világot idézi. A Messiást követő zsidókhöz közelebb áll a „Messiás Teste” kifejezés.

¹² „Egy Második Jeruzsálemi Gyűlés Felé – Egy vízió és története” címmel jelen kiadvánnyal párhuzamosan lát napvilágot magyar nyelven is Peter Hocken írása, amely a 'Jeruzsálem 2' részletes leírása.

A szó szoros értelmében tehát a messiási zsidó mozgalom zsidó identitású gyülekezetek létrejöttével jellemezhető. Bár kis számban léteznek olyan messiási zsidó közösségek, amelyek egy protestáns „anya-gyülekezethez” tartoznak (ld. később megjegyzéseket), a messiási zsidók számára nagyon fontos, hogy ne legyenek nem-zsidó irányítás (kontroll) alatt. Általában összefüggést látnak Jeruzsálemnek az 1967-ben izraeli ellenőrzés alá kerülése és a messiási zsidó mozgalom szellemi autonómiája között, hiszen modern mozgalomként ez idő tájt kezdett növekedni.

A messiási zsidó gyülekezetek arra törekednek, hogy a Jesuába, mint Izrael Messiásába vetett hitet hirdessék, de zsidó fogalmakban, és olyan istentiszteleti formákban és közösségi életformában, amelyeket a zsidó Írások formálnak. Ide tartozik az is, hogy istentiszteleti összejöveteleiket a zsidó sábbát napján tartják, akár péntek este, akár szombaton nap közben, és ünneplik és tisztelik a Bibliában leírt zsidó ünnepeket. Úgy tekintenek ezekre az ünnepekre, mint amik Jesuában beteljesedtek, és gyakran utalnak ezen ünnepek eszkatologikus jelentőségére.

A messiási zsidók az Újszövetségre ugyanolyan kanonizált iratokként tekintenek, mint a TÁNÁCH-ra (Ószövetségre). A nem zsidó keresztényekkel szemben azonban kiindulási pontjuk az, hogy Isten kiválasztotta Izraelt, mint a szövetség népét, és ennek keretében látják Jesuát, a Messiás-Üdvözítőt, mint akiben a TÁNÁCH (Ószövetség) ígéretei beteljesedtek. A messiási zsidók jobban szeretik hitüket újszövetségi fogalmakban kifejezni (Messiás, Isten Fia, Megváltó, Üdvözítő), mint a későbbi egyházi zsinatok fogalmaiban. Bár majdnem kizárólag mindannyian hisznek az Atya, a Fiú és a Szent Szellem Istenségében, nem fogadják el könnyen a korai évszázadok egyházi zsinati nyilatkozatainak és hitvallásainak kitételeit, mert ezek a nyilatkozatok nem hagytak semmi helyet az egyházban Jesua zsidó követői számára, akiket ezekben a korai századokban nazarénusoknak hívtak.

A messiási zsidók hiszik, hogy mozgalmuk a zsidóság „teljességre jutásának” kezdete (Róma 11,12), és „élet a halálból” (Róma 11,15). Ebben a feltámadásban jelet látnak, hogy a pogányok ideje betelőben van, (Lk 21,14 és Róma 11,25) és az útkészítés idejét éljük az Úr eljöveteleig.

A messiási zsidók Izrael állam 1948-as létrejöttében az ószövetségi próféciaák teljesedését látják, amelyek szerint eljön az idő, hogy a zsidó nép visszatérjen ősi földjére, Izraelbe. De egyben hangsúlyozzák a prófétai kapcsolatot is, pl. az Ezekiel 36-37-ben, a földre való visszatérés és a Szent Szellem ajándéka, az Istenhez való visszatérésük között az újjászületés és a szellemi átalakulás útján. Izrael földje és Jeruzsálem városa igen jelentős a messiási zsidók számára, ahogyan az egész zsidó nép számára is. Nem meglepő azonban, hogy a föld és a Szent Város jelentősége erősebben hangsúlyos az Izraelben élő messiási zsidók számára, mint azoknak, akik a diaszpórában élnek.

2. A messiási zsidó mozgalom napjainkban

A messiási mozgalmat talán legjobban két központból láthatjuk kiindulni: az Egyesült Államokból és Izraelből. A lendület ahhoz, hogy a mozgalom nemzetközivé legyen, szinte kizárólag az Egyesült Államokból indult, ahol a legtöbb messiási gyülekezet létezik, és ahol a legtöbb forrás áll rendelkezésre. Azonban Izraelnek és Jeruzsálemnek a zsidó hitben betöltött központi szerepe miatt az Izrael földjén élő messiási mozgalomnak különleges a jelentősége, ahol ezt a mozgalmat már akkor messiásinak hívták, amikor még a diaszpórában nem. Jeruzsálem „a nagy Király városa” (Zsolt 48,2, Mt 5,35). A messiási zsidók számára Jeruzsálem az eszkatologikus reménység fókuszpontjában áll, de egyben az egész Izrael és az egyház helyreállításának fókuszában is.

A mozgalom egyik izraeli vezetője, Gershon Nerel, nagyon találóan fejezte ki a mozgalom potenciális jelentőségét Izraelben. „Különösen Erec Izraelben, Izrael földjén van a modern Jesua-mozgalomnak esélye arra, hogy újraélessze és újraformálja a zsidó többségű közegben és a mindennapi életben azt a „*kehilát*” (közösséget, gyülekezetet), amelyről az Újszövetségben olvasunk.”²

Azonban a diaszpórán belüli mozgalomban is szükségszerűen megjelenik az Izrael és a Jeruzsálem iránti orientáció, akármilyen is a mozgalom mérete és növekedésének aránya Izraelben. Az

² „Euszebiosz egyháztörténete és a modern Jesua mozgalom: néhány összevetés”, Mishkan 39 (2003) p.86.

izraeli mozgalom számát tekintve megháromszorozódott a volt Szovjetunióból történt alija hullám (alija: Izraelbe bevándorlás) következtében az 1990-es években, és ezzel a gyülekezetek száma száz körülire szaporodott. A mozgalom Izraelben rendkívül sokrétű, és tükrözi azoknak az országoknak a kultúráját és nyelvét, ahonnan jöttek (héber, orosz, angol, amhara), a tagoknak körülbelül fele már az Izraelbe érkezés előtt hitre jutott Jesuában, másik felük már Izraelben jutott hitre.

Jelenleg körülbelül 300 messiási zsidó gyülekezet működik az Egyesült Államokban, bár tagjaik körülbelül fele nem zsidó származású és a gyülekezetek egyharmadának taglétszáma 30 vagy az alatt van. E gyülekezetek nagy része kapcsolódik két szervezet egyikéhez. Az egyik az 1984-ben létrejött „International Alliance of Messianic Congregations and Synagogues - IAMCS” (Messiási Gyülekezetek és Zsinagógák Nemzetközi Szövetsége), amelyet az „Messianic Jewish Alliance of America - MJAA” (Amerikai Messiási Zsidó Szövetség) hozott létre, 1975-ben átnevezve azt a „Hebrew Christian Alliance of America” (Amerikai Héber-keresztények Szövetsége) névről. A másik nagy szervezet, a „Union of Messianic Jewish Congregations” (Messiási Zsidó Gyülekezetek Uniója) 1979-ben alakult.

A messiási zsidó mozgalom legnagyobb növekedése a volt Szovjetunió egykori tagállamaiban tapasztalható (Oroszországban, Ukrajnában, Moldovában, Belorusziában). Nyugat-Európában a legrégebben Nagy-Britanniában, Franciaországban, Belgiumban és Hollandiában léteznek messiási közösségek, bár a gyülekezetek kicsinyek. Az elmúlt néhány év során jelentős növekedésnek indult a messiási mozgalom Latin-Amerikában, különösen Brazíliában, Argentínában és Mexikóban.

A messiási zsidó mozgalom fejlődéséről és mai helyzetéről a jelen kiadvány későbbi részleteiben olvashatunk.

3. Hogyan jött létre a messiási zsidó mozgalom?

A modern idők mozgalmát csak akkor lehetséges megfelelő módon megérteni, ha azt a zsidók iránti keresztény egyházi magatartás hosszú évszázadainak háttérében vizsgáljuk, és figyelembe vesszük azokat a tényezőket, amelyek mai korunkban kiváltották e mozgalom létrejöttét. E történelmi vonulatokat és mai tényezőket nagyobb részletességgel szeretnénk áttekinteni.

Történelmi háttér

A protestáns kereszténység berkein belül a következő történelmi tényezők járultak hozzá különböző mértékben, hogy e mozgalom megszülethessen:

- (1) Keresztény teológusok és egyházi, gyülekezeti vezetők egyre nagyobb számban fordulnak el a „behelyettesítés” teológiájától, és újra felfedezik a zsidó nép jelentőségét Isten üdvtervének végső napjaiban,
- (2) A héber-keresztény mozgalom megjelenése, különösen a Nagy-Britanniában és az Egyesült Államokban,
- (3) A zsidó nép felé irányuló missziós munka megjelenése.

1. Izrael folytonos teológiai jelentőségének újrafelfedezése

A korai egyházatyák (patrisztika) kora óta a Jézusban megélt zsidó identitás egyre nagyobb kihívás elé került a behelyettesítés teológiája miatt, amely azon az alaptézisen áll, hogy Isten elvetette a zsidó népet hitelensége miatt, és az egyház vette át a szövetségi nép szerepét a zsidó nép helyett. Az, hogy e teológiai értelmezés kiszélesedett és a keresztény egyház legfőbb gondolati csapásirányává vált, azzal a következménnyel járt, hogy a Jézusban a Messiást, a Megváltót és Isten Fiát felismerő és elfogadó zsidók hitükkel együtt egy nem-zsidó identitást és egyházi kultúrát is el kellett, hogy fogadjanak. A megtérés a totális asszimilációval jelentett egyet.

A behelyettesítési teológia egyre nagyobb mértékű elhagyása ezt a folyamatot napjainkban megfordítja és megnyitja az ajtót, hogy Jézus mai zsidó követői újra megtalálják helyüket a Krisztus/Messias Testében.

A protestáns reformáció a teológiai forradalom lehetőségét nyitotta meg azzal, hogy a Bibliához történő visszatérést hirdette. Bár a reformátorok értelmezése a zsidóságról nem hozott újat, nem sokkal később a nyomukba lépő puritán tanítók már világos megértésre jutottak Izrael pozitív jövőbeni sorsát illetően. A 17. század első felében már tükröződött mindez olyanok írásaiban, mint Samuel Rutherford és Elnathan Parr Angliában, és Increase Mather Amerikában. John Milton költészete is megfogalmazza ugyanezt a reménységet Izrael számára, mint amit e fentebb említett írások. Ez a reménység áterjedt az evangélikus (luteránus) piétista körökre a 18. század elején (Jakob Philip Spener) és a morva testvérek ébredésére is. A morva testvérek nagy hatással voltak a Wesley testvérekre, a metodista mozgalmak kezdeteinél az 1730-as években.

A 19. században a bibliai próféciaik értelmezése óriási hatást kezdett gyakorolni a brit és a skandináv kereszténységre. Ezek az irányzatok elérték a német keresztények egy részét is. A század középső éveire már számos brit keresztény kezdte úgy vélni, hogy Nagy-Britannia nemzeti elhívása az, hogy Izrael államát és népét helyreállítsa, és segítse a zsidó népet az ősi földre történő visszatérésben. Ebben a szellemi légkörben történt az is, hogy 1840-ben Jeruzsálemben létrehozta egy protestáns püspökséget, egy Jézus hívő zsidó püspökkel. E vállalkozás ma is álló bizonyítéka a Jaffa kapu melletti Christ Church.

2. A héber-keresztény mozgalom megjelenése

A történelmi protestáns egyházakon belül élő egyes zsidó hívőket az utolsó időkre vonatkozó, Izrael szerepét felemelő tanítások arra késztettek, hogy újra komolyan vegyék és elfogadják saját zsidó önazonosságukat. 1860-ban Nagy-Britanniában jött létre a Hebrew Christian Alliance (Héber-Keresztény Szövetség), amely „kiegészítő” szervezetként működött, azzal a céllal, hogy a különböző felekezetekhez tartozó zsidó-keresztényeket összefogja. Megbeszélték a zsidó-keresztények igényeit, teológiai és egyéb kérdéseket. Ragaszkodtak ahhoz, hogy ők nem gyülekezet vagy felekezet, és semmiképpen nem akarták a gyülekezeti vezetés tekintélyét kikerülni, csupán a közösség-gyakorlás és Jézust követő zsidók közös identitás megélése iránti igényüket kívánták megélni. Ez a szövetségi mozgalom áterjedt az Egyesült Államokra (1915), majd számos más európai országra is. 1925-ben létrejött egy nemzetközi szövetség. Általában véve a szövetséghez tartozó zsidó-keresztények nem úgy tekintettek magukra, mint akik mélyen gyökereznének a zsidó hagyományokba vagy a Tórába, akárhogyan is értelmezzék vagy gyakorolják azt. Identitásukat fizikai leszármazásuk, nyelvük (jiddis) és kulturális ismerőségük alapján értelmezték.

3. A zsidóság felé irányuló missziók fejlődése

Mind Európában mind pedig az Egyesült Államokban a 19. század első részére tehető az olyan missziós társaságok és szervezetek létrejötte, amelyeknek kizárólagos célja az volt, hogy a zsidó nép számára vigyék el az újszövetségi hit üzenetét. Az 1880-as években azonban e missziós munka rendkívüli erősödését látjuk. Ebben az időszakban folytak az orosz birodalomban a pogromok, és a zsidóság emigrációja, különösen az Egyesült Államokba, soha nem látott méreteket öltött.

Európa több országában is létrejöttek a zsidóság felé irányuló missziók, különösen azonban Nagy-Britannia, Norvégia és Finnország álltak e mozgalom élére. A norvég és finn missziók különösen figyelemmel kísérték, hogy a zsidók egyre nagyobb számban tértek vissza atyáik földjére. E missziók munkája Izrael földjén is fejlődött, és ezért egyre nagyobb igény mutatkozott zsidó identitású, héber anyanyelvű gyülekezetek létrejöttére Izrael földjén.

A huszadik század első évtizedeire az Egyesült Államokban már számos igen jól szervezett missziós társaság működött, amelyeknek egyedüli célja a zsidóság evangélizációja volt: Az „American Board of Missions to the Jews” (Az Amerikai Zsidó Missziós Egylet – korábban a Williamsburg

Mission to the Jews (Williamsburgi Zsidó Missziós Egylet), a Presbyterian Mission to the Jews (Presbiteriánus Missziós Egylet a Zsidók Felé), a Chichago Hebrew Mission (Chichago Héber Misszió), The American Association for Jewish Evangelism (A Zsidó Evangélizáció Amerikai Egyesülete, amely a 40-es években vált ki a Missziós Egyletből). Mivel a kelet-európai „gettó kultúrákból” érkezett zsidókat nehéz volt az angolszász keresztény kultúrájú gyülekezetekbe integrálni, sokakban felmerült az igény, hogy héber-keresztény gyülekezeteket hozzanak létre. Az utat a Presbiteriánus Missziós Egylet vezette, és jó néhány amerikai városban létre is hoztak ilyen gyülekezeteket (Chichago, New York, Los Angeles, Philadelphia, Baltimore). A motiváció azonban még ebben az időben is inkább kulturális, mint teológiai volt. E gyülekezetek zsidó jellege olyan elemekre korlátozódott, mint a jiddis nyelv használata.

4. A messiási zsidó mozgalom felemelkedéséhez közvetlenül hozzájáruló tényezők

A még közvetlenebb kiváltó tényezők között az egyik esemény, amely az egész világra hatással volt, Jeruzsálem városának 1967-es újra-egyesítése volt a hatnapos háború után. A héber-keresztények ebben az eseményben a Lukács 21,24 próféta szavának beteljesedését látták, amikor Jézus azt mondta, hogy Jeruzsálemet mindaddig pogányok tapodják, míg a pogányok ideje be nem telik. Az általános következtetés, hogy az utolsó napok korszakának egy új szakaszába léptünk Jeruzsálem izraeli fennhatóság alatti politikai autonómiájának létrejöttével, még nagyobb mértékben ébresztette fel a vágyat a héber-keresztényekben a hitbeli autonómia iránt.

A Jézus-mozgalom

A messiási zsidó mozgalom létrejöttének másik közvetlen rugója az Egyesült Államokban az 1960-as évek végén zajló Jézus-mozgalom volt, annak karizmatikus jellegével együtt. A Jézus-mozgalom középpontja Kaliforniában volt, és a hippy mozgalom számos követőjét, a vietnami háború ellen tiltakozót és számtalan kevésbé radikális fiatalt is Jézus tanítványaivá tette. Farmerjük és hosszú hajuk a politikai rendszerekkel és felépítménnyel szembeni ellenállásukat szimbolizálta. Sokan e fiatalok közül zsidók voltak, akik a Názareti Jézust keresték és nem a kereszténységet. Nem is meglepő tehát, hogy a számos hitre jutott zsidó fiatal nem akart a keresztény egyházakhoz csatlakozni, mert ezt a pogányok közé történő asszimilációnak tekintette.

A héber-keresztény identitástól a messiási zsidó identitás felé történő elmozdulást az segítette elő, hogy a zsidóság felé szolgáló missziók számos vezetője a Jézus-mozgalomban hitre jutott zsidó fiatalok által kínált kihívásra pozitív módon válaszolt. A Zsidók Jézusért (Jews for Jesus) szervezet vezetője, Moishe Rosen a fiatalok kultúrájának megfelelő evangélizációt dolgozott ki, és hangsúlyozta, hogy a Jézusba vetett hit nem mond ellent a zsidó identitásnak. Martin Chernoff, baptista gyülekezeti háttérből származó zsidó missziós vezető egy látomása által vezetettve erősítette meg, hogy a mozgalom a messiási judaizmus irányába mozduljon a héber-kereszténység felől. 1972-ben Ray Gannon és Phil Globe, két fiatal pünkösdi pásztor egy olyan gyülekezetet alapított, ahol a zsidó identitást és a Jesuába vetett hitet egységben éltek meg. Herb Links, aki a philadelphiai presbiteriánus héber gyülekezet vezetője volt, ugyanerre a következtetésre jutott: lehetséges Jézusban zsidó életet élni. Így gyülekezetének új nevet (Beth Messiah) és új irányt adott. Chichago-ban a presbiteriánus egyházhoz kapcsolódó első héber-keresztény gyülekezet pásztor, Daniel Juster is arra vezette a gyülekezetét, hogy az messiási zsidó orientációt vegyen, és nevét Adat ha Tikvah-ra változtatta. Az istentiszteleti alkalmak a sábat és a zsidó naptár ünnepei köré fonódtak. Washinton D.C. területén a Beth Messiah gyülekezet létrejötté (1973) világi kezdeményezés volt, vezetőjének Manny Brotman-t választották meg, aki már korábban is a messiási zsidó mozgalom támogatója volt. 1976-ban Martin Chernoff Philadelphiába költözött és ott egy második gyülekezetet alapított Beth Yeshua néven. A Chernoff család nagy kreativitással rendelkezett az evangélizáció, a zene, és az oktatás terén is. Ők hozták létre az első messiási zsidó iskolát. A régi idők veretes mesterei közül is sokan álltak a messiási zsidók mellé, mint Rachmell Flyland, Jerome Fleisher, Eliezer Urbach, Edward Brotsky és Louis Goldberg, aki a Moody Biblia Intézet munkatársa volt.

Változások a messiási zsidó terminológia irányában

1975-ben a messiási zsidó irányultság többségre jutott a héber-keresztény paradigmával szemben a Héber-Keresztény Szövetségben. Az új messiási nézőpont egyféle irányváltást tükrözött, amikor is a Jézusban megélt zsidó élet és gyülekezetek formálódása vált a szövetség egyik alapvető céljává. Már 1976-ra már erőfeszítések történtek arra nézve, hogy a messiási zsidó közösségek szövetséget formáljanak, de ez az erőfeszítés akkor még nem jutott sikerre. Azonban 1978-ban, egy Chicago-ban tartott konferencián a küldöttek egy ilyen jellegű szövetség létrehozásán dolgoztak, és 1979-re a létező 21 gyülekezet közül 19 csatlakozott az Unióhoz. (Union of Messianic Jewish Congregations - UMJC).

Két gyülekezet jelentős vezetőkkel nem csatlakozott az Unióhoz. Különbségek jelentkeztek filozófiájukban és vezetői stílusukban és e különbségek folytán szomorú szakadás állt be a messiási zsidó gyülekezeti mozgalomban, amely 15 éve lappangott. Ennek ellenére a 80-as években Amerika szerte gombamód szaporodtak a messiási zsidó gyülekezetek. Egyik nagyvárosban a másik után Jesua zsidó követői gyülekezeteket hoztak létre, és abban reménykedtek, hogy alkalmas vezetőket találnak vagy saját tagjaik közül növekedik fel valaki a vezetői szerepre. 1984-ben a Messianic Jewish Alliance of America (Amerikai Messiási Zsidó Szövetség) is létrehozta saját szervezetét, az IAMCS-t. Az 1990-es évek közepére majd 200 gyülekezet tartozott a két nagy szervezet, az UMJC vagy a IAMCS valamelyikének égisze alá, a két szervezet körülbelül hasonló nagyságrendű volt. Ez idő alatt egymással együttműködő kapcsolatot is kiépítettek. Az amerikai mozgalom sikere nemzetközi hatást és reakciókat váltott ki. Jelentős gyülekezetek jöttek létre ebben a korai időszakban Kanadában is, és ezek a gyülekezetek is csatlakoztak a fenti két szervezet valamelyikéhez.

A missziós szervezetek irányultságának változásai

A héber-keresztény identitásról a messiási zsidó identitásra történő lényegi váltás komoly vitákat okozott egyes gyülekezeti körökben, különösen a zsidóság felé misszionáló régebbi társaságok körében. Néhány felekezeti alapon működő misszió létezésének alapját látta aláaknázva azáltal, hogy direkt evangelizáció helyett nagyobb hangsúlyt kapott a dialógus. Azok a szervezetek, amelyek kitarítottak az evangelizáció mellett, általában elvetették a messiási zsidó orientációt.

Mindezek ellenére a mozgalom tovább nőtt és ez elgondolkodtatta a missziós társaságokat. A megmaradt missziós szervezetek lassan elfogadták az új helyzetet, és támogatni kezdték a messiási mozgalmat. Ezek a missziók azonban gyanakvóan tekintettek a messiási zsidó mozgalom karizmatikus jellegére, így a tény, hogy a mozgalmat továbbra is támogatták, létrehozta a messiási gyülekezeteknek egy olyan csoportját, amely nem volt karizmatikus, hanem a klasszikus evangéliumi mintát követte. Ilyenek voltak a Déli Baptista Konvencióhoz csatlakozott messiási zsidó gyülekezetek, amelyek azóta már hivatalossá tették a messiási gyülekezetek alapítását.

A szélesebb értelemben vett protestáns világ sokféleképpen reagált a messiási gyülekezeti mozgalomra. 1975-ben az amerikai presbiteriánus egyház chichago-i presbitériuma elfogadta, hogy chigago-i zsidó gyülekezete a messiási zsidó orientációt válassza. A Fuller Teológiai Szeminárium Világmissziós iskolája 1976-ban adott ki támogató nyilatkozatot. Az Evangéliumi Keresztények Nemzeti Szervezete szintén helyt adott publikációiban a mozgalomnak, ezzel támogatva azt (1977).

A messiási zsidó mozgalom Izraelben

Az izraeli messiási mozgalom nyilvánvalóan egyszerre tükrözi a tipikusan izraeli erős akaratú függetlenséget és az egy néphez tartozás tudatát. Így nagy a változatosság, és erősek a feszültségek is, mégis áthatja mindezt az összetartozás tudata. Az izraeli messiási közösség ma több mint 70 héber anyanyelvű, 25 orosz anyanyelvű és 5 etióp-amhara nyelvű gyülekezetet fed le.

Meg kell emlékeznünk a korai úttörőkről. Moshe Immanuel Ben Meir (1904-1978) és Hayim Haimoff (Bar-David) 1904-1991). Ben Meir már 1925-ben megkísérelte, hogy létrehozson egy messiási zsidó gyülekezetet, és ahhoz a fél tucat messiási zsidó családhoz tartozott, akik már Izrael földjén éltek, amikor Izrael állama megalakult. 1950-ig a zsidóságot misszionáló keresztény szervezetekkel dolgozott együtt, de munkájuk iránt fokozatosan egyre kritikusabbá vált. Jelentős módon járult hozzá,

hogy elkészüljön a Sir Chádás (Új ének) című messiási zsidó énekgyűjtemény, amelyet a legtöbb messiási gyülekezet egészen 1976-ig használt, míg annak újabb változatát ki nem adták. Haimoff családja, aki 1928-ban vándorolt ki Bulgáriából, szintén már Izraelben volt 1948-ban és az 1957-ben Ramat Gan-ban létrehozott, főleg Bulgáriából érkezett bevándorlókból álló gyülekezet magjához tartozott. Haimoff hat fia ma is aktív résztvevője a messiási mozgalomnak, leánya pedig Gershon Nerel felesége lett, aki a mozgalom tudós tanára, valamint a Jád HásMoná messiási mosáv vezetője.

Az úttörők második nemzedékében fontos szerepet játszott Viktor Smadja, Joseph Schulam és Menahem Benhajim. Smadja Tuniszban született, és feleségével fiatal hívókként vándoroltak ki Izraelbe 1955-ben. Smadja a mozgalom tanítójaként, pásztoraként és publikáló írójaként szolgált, húsz éven át volt a jeruzsálemi héber anyanyelvű gyülekezet vezető pásztor. Schulam 1946-ban született és 1962-ben merítkezett be, jelenleg is a jeruzsálemi Netivia Bible Instruction Ministry (Netivia Biblia Tanító Szolgálat) valamint a Ro'eh Yisrael közösség vezetője. Schulam tanító-tudós, aki létrehozott egy messiási főiskolát és kommentárt írt a Római levélhez. Benhajim és felesége, Haja az elsők között voltak az amerikai messiási zsidók között, akik 1963-ban alijáztak (bevándoroltak) Izraelbe. Benhajim nem volt pásztor, hanem gyülekezeti vén, mégis jelentős szerepet játszott íróként és tanítóként, ő volt az International Messianic Jewish Alliance (Nemzetközi Messiási Zsidó Szövetség) izraeli titkára 1967-1993 között.

Az évek során különböző együttműködő szervezetek és kezdeményezések jöttek létre Izraelben. Létezik Izraelben is a Messianic Jewish Alliance of Israel (Messiási Gyülekezetek Szervezete), amely nem kapcsolódik a nemzetközi szervezethez. Az 1980-as évek közepére létrejött a héber anyanyelvű nemzeti vezetők testvéri közössége, amely beszélgetési és ima fórumokat szervezett. Létrejött egy nemzeti evangelizációs fórum is, amely felkarolta a fiatal vezetőket is. 1997-ben létrehoztak egy „Messianic Action Commitee” (Messiási Akció Bizottság) nevű szervezetet, amelynek elsődleges célja az volt, hogy a Knesszet (az izraeli parlament) által a messiási közösségekkel szemben tervezett ellenséges törvényjavaslatokkal szemben fellépjenek.

Az „Israel College of the Bible” (Izrael Bibliai Kollégium) belső szerveződésű intézmény, mind izraeli, mind pedig külföldi diákok számára. A Caspari központ 1982-ben, skandináv hatásra jött létre, mint a bibliai és zsidó tanulmányok központja, elsődleges célja, hogy teológiai alapokat adjon a messiási mozgalom számára. E célok megvalósítása érdekében a Mishkan című angol nyelvű folyóiratot a United Christian Council és Caspari központ közösen adják ki (ld. még (angolul): www.caspari.com/mishkan).

Az 1990-es években a volt Szovjetunióból érkező alija (bevándorlási) hullám jelentősen hozzájárult a messiási mozgalom gyors növekedéséhez, egyrészt azért, hogy már hívő zsidók alijáztak, részben pedig azért, hogy sokkal nagyobb volt az evangéliumra való nyitottság az új bevándorlók között.

Az 1990-es évek végétől, a második intifada elindulása óta a bizonytalanság és gazdasági nehézségek az izraelieket nyitottabbá tették az élet végső kérdései iránt.

Az 1990-es évek végétől tapasztalható gyors növekedés nyilvánvaló abból a felmérésből is, amelyet Kai Kjaer-Hansen és Bodil F. Skjøtt az izraeli messiási mozgalomról készített. A kiadvány 1999-ben látott napvilágot, mint a Mishkan című folyóirat külön kiadása, „Tények és mítoszok az izraeli messiási zsidó gyülekezetekről” címmel. A mozgalom továbbra is bámulatos növekedést mutat, ahogyan ez látható is a következő adatokból a legnagyobb izraeli messiási közösségekről, a Mishkan felmérése alapján, amelyet a jelen, 2004-es statisztika egészít ki (2004. június), amelyet Evan Thomas állított össze (az egyes gyülekezetek alapításának éve zárójelben).

Carmel Assembly (1991):

David Davis (160 tag – ebből 60-an zsidók), - jelenleg 300 tag és 120 zsidó tag.

Peniel Fellowship, Tiveriah (1982),

Daniel Yahav (180 tag, 80 zsidó, jelenleg 320 tag és 150 zsidó tag).

Grace and Truth Christian Assembly, Rishon Letzion (1967),
Baruch Moaz (200 tag, 165 zsidó tag. Jelenleg: 450 tag, 350 zsidó tag)

HaMa'ayan, Kfar Saba (1989)
Tony Sperandeo (90 tag, 60 zsidó tag - jelenleg: 150 tag, 100 zsidó tag).

Ohelei Rachamim, Haifa (KirjatYam), (1995).
Eitan Siskoff (85 tag, 70 zsidó - jelenleg 280 tag, 170 zsidó).

New Life Messianic Fellowship, Haifa (1990).
Victor Redko (95 tag, 85 zsidó tag - jelenleg már nem működik).

Beit Asaph, Netanya (1978/1983),
Evan Thomas (80 tag, 60 zsidó tag - jelenleg 190 tag, 120 zsidó).

A Kjaer-Hansen féle felmérés a következőket jelzi:

1. A messiási gyülekezetek majdnem kivétel nélkül ünneplik a zsidó ünnepeket valamilyen formában és azokat Jézusban, Jesuában beteljesedettnek tekintik. Az 1990. előtt létrejött gyülekezetekben általában világos teológiával rendelkeznek arról, hogy ez mit is jelent. Ez néhány 1990. után létrejött gyülekezetről is elmondható, de nem mindegyikről. Számos orosz nyelvű csoportban egyszerűen a hívő bevándorlók találkozási lehetőségének tekintik az alkalmakat.
2. A legtöbb gyülekezet nem ünnepli a keresztény szent napokat, bár egyes emberek esetenként megteszik ezt. A kivételt azok az orosz nyelvű gyülekezetek képezik, amelyek ünneplik a karácsonyt és egyéb keresztény ünnepeket, mert azokat a volt Szovjetunióban is megtartották.
3. Az idősebb gyülekezetek az évek során erősebben zsidó karaktert vettek fel, és lassú tendenciaként jelentkeznek a zsinagógai rend felvétele. Hat gyülekezetről mondhatnánk, hogy ilyen értelemben követi a zsidó liturgiát. Azonban még azok a gyülekezetek is, amelyek magukat nem mondják liturgikusnak, beépítenek zsidó elemeket istentiszteleteikbe, bár ebben nagyon változatos a kép. Még a kevésbé liturgikus gyülekezetekben is megtalálható a Tóra tekercsből történő felolvasás.
4. A legtöbb gyülekezet egy hónapban egyszer ünnepli az Úrvacsorát. A legtöbb gyülekezetben ennek nincs kialakult rendje, liturgiája.
5. A 69 megkérdezett gyülekezet közül csak 20-nak van világos hitvallási nyilatkozata. A többi gyülekezet úgy nyilatkozott, hogy számukra a Biblia elegendő tekintély. Azonban az ilyen gyülekezetek tanítása is a klasszikus hitvallást követi. Azok, akik rendelkeznek hitvallással, nagy eltérést mutatnak abban, hogy mit vettek be e hitvallásba és mit nem.
6. A gyülekezeti élet megszilárdulásával a legtöbb gyülekezetben kialakult a „vének” rendszere, egy vagy több vezető mellett. A vének munkáját diakónusok segítik. A gyülekezeteknek csak 25%-a rendelkezik formális „tagsági” rendszerrel.

Az Izraelből kifelé irányuló szolgálat tekintetében a Berger testvérek, Benjamin és Reuven, - akik a Christ Church messiási gyülekezetét pásztorolják Jeruzsálem óvárosában -, tettek a legtöbbet azért, hogy a messiási zsidó mozgalom Európában és Afrikában is ismertebbé váljon, mindazzal a számos kihívással, amit a mozgalom a kereszténység elé állít. A Berger testvérek az arab keresztények irányában végzett kiengesztelődés szolgálatában is aktív szerepet játszanak, ahogyan a Musalaha (megbocsátás és megbékélés) nevű kezdeményezés is, melynek vezetői Salim Munayer és Evan Thomas. A sivatagban tartott csendes hetek, szemináriumok, imakonferenciák és irodalom segítségével keresik, hogyan bonthatják le a két közösség közötti bizalmatlanság falait.

A messiási zsidó mozgalom a volt Szovjetunióban

A moldáviai Kisinov városából származik az egyik legjelentősebb bizonyosság, hogy a zsidó hívők számára fontos hitüket zsidó közegben és módon megélni. 1882-ben egy szentéletű kisinovi zsidó rabbi, Josef Rabinowitz egy jeruzsálemi útja alkalmával hitre jutott Jesuában. Amikor visszatért

Kisínovba, létrehozott egy közösséget, amelynek az „Újszövetség izraelitái” nevet adta. A Rabinowitz által elindított mozgalom nem élte túl alapítója 1899-ben bekövetkezett halálát. E példa jelentősége és Rabinowitz kreativitása miatt azonban ajánljuk a Kai Kjaer Hansen által kiadott könyvet a kisínovi kísérletről. (Ld. Függelék).

Az elmúlt 15 év bámulatos történeteinek egyike a messiási zsidó mozgalom rendkívüli növekedése a volt Szovjetunióban. Az első, spontán szerveződő Jézus-hívó csoportok az ukrainai protestáns gyülekezeteken belül jöttek létre, 1987-ben. Az 1980-as években a Gorbacsov által elindított Peresztrojka, majd a kommunista rendszer összeomlása 1991-ben új szabadságot teremtett, és soha nem látott éhséget az élet értelme és az egyén identitása után. Számtalan zsidó gyökerű család és személy kezdte el újra felfedezni és megerősíteni zsidó identitását. Sokan közülük már korábban kereszténnyé lettek, gyakran baptista vagy pünkösdi gyülekezetek pásztoraiként szolgáltak. Mások, akik nem lettek még kereszténnyé és nem kaptak formatív zsidó nevelést, nyitottan hallgatták az evangélium üzenetét Jézusról. A zsidó hívók nagy része közvetlen Jézussal való találkozás vagy más rendkívüli természetfeletti módon jutott hitre ezekben az időkben. Mindennek eredményeként sok városban zsidó hívók kisebb csoportjai kezdtek el összegyülekezni, különösen Ukrajnában. Az első hivatalosan is bejegyzett messiási zsidó közösség 1993-1994-ben jött létre, miután a baptisták és a pünkösdiel nem engedték meg, hogy köreikben megkülönböztethető zsidó jelenlét legyen.

A kommunizmus összeomlása a nyugatról érkező missziók előtt is megnyitotta az utat. Az 1990-es évek elején Jonathan Bernis, az akkori „Hear O Israel” (Halljad Ó Izrael) szolgálat vezetője Oroszország-szerte zsidó zenei fesztiválok keretében hirdette az evangéliumot. Az első ilyen fesztivál Szentpéterváron volt, 1993-ban. Az általa szervezett „Halljad Ó Izrael” fesztiválok jelentették az első olyan tömeg-evangelizációt, amelyet messiási zsidók vezettek. A fesztiválok óriási sokaságot vonzottak olyan nagy városokba, mint Szentpétervár, Moszkva, Kijev, Odessza, Minszk, Kisínov és Novoszibirszk. E fesztiválok eredményeként több mint 20 gyülekezet jött létre, vagy a már működő közösségek nagymértékben megnövekedtek. A „Halljad Ó Izrael” fesztiválok megnyitották az utat az eddignél sokkal nagyobb nyilvánosság számára is, és ezzel az új mozgalom szélesebb körben ismertté vált a zsidó lakosság előtt is, különösen a városokban. Ezzel együtt azonban e rendezvények azt is kiváltották, hogy a zsinagógák óvni kezdték tagságukat a messiási mozgalom ellen.

A kelet-európai messiási mozgalomban kezdtek megjelenni az amerikai és izraeli messiási dicséretes és a dávidi tánc elemei, de arra is találunk példákat, amikor a mozgalomban megjelenő zene hitelesebben kelet-európai módon hangzott.

Nyilvánvaló, hogy a mozgalom gyors növekedést mutat Ukrajnában, Moldáviában, Belorussziában és Nyugat-Oroszországban. A helyzet azonban nagyon képlékeny, és nagy mobilitást mutat. A messiási zsidók nagy számban hagyják el ezeket a területeket és Izraelbe vagy Németországba emigrálnak. Ennek eredményeként a gyülekezetek tagsága változókéony, a vezetés nem mindig stabil. Időnként feszültségek alakulnak ki a helyi, belső keletkezésű gyülekezetek és az Egyesült Államokból finanszírozott hálózatokhoz tartozó gyülekezetek között. A kívülről érkező hatás a legtartósabban a „Messianic Jewish Bible Institutes” (Messiási Zsidó Bibliai Főiskolák) hatására jött létre, melynek célja, hogy vezetőket képezzen a mozgalom számára. Az iskolák a két amerikai messiási zsidó szervezet együttműködésével jöttek létre. Az első iskola még ma is működik Odesszában, és a Moszkvában létrejött és rövid ideig működő második iskola is újra szeretné indítani tevékenységét.

Más nemzetek

Más országokban, Izrael nagyobb központjaihoz, az Egyesült Államokhoz és a volt Szovjetunió nyugati részeihez képest, a mozgalom kicsiny maradt. Azonban új fejlemények komoly jelei látszódnak, különösen Németországban és Latin Amerikában.

Ma Németország zsidó lakosságának száma növekedik a legnagyobb mértékben a világon, nagy részben annak köszönhetően, hogy a német kormány jelentős anyagi támogatást nyújt a zsidó bevándorlók számára. E bevándorlók majd mindegyike a volt Szovjetunió területéről érkezik. 1995-

ben Berlinben jött létre egy messiási zsidó gyülekezet, melynek vezetője a kijevei Vladimir Pikman. Ez a kezdeményezés a „Beit Sar Shalom” gyülekezet alapításához és egy újabb gyülekezetek plántálásához vezetett Németország szerte. Ma 12 messiási gyülekezet működik Németországban.

A messiási zsidó mozgalom növekedésének legfrissebb fejleményei Dél-Amerikából származnak. Dél-Amerika történelmi múltja különleges a zsidóság szempontjából, hiszen több millió marannus (marrano) gyökerekből származó zsidó él itt. (A marannusok azok a spanyolországi, majd portugál zsidók voltak, akiket a katolikus egyház nyomására „kikereszteltek”, de akik belülről zsidók maradtak). Számos latin-amerikai marannus ősiségű zsidó ma visszaigényli zsidó identitását, és azok számára, akiknek hite Jézus Krisztusban valóságos, az új messiási zsidó csoportok lehetőséget jelentenek, hogy zsidóként hihessenek Jézusban. Legtöbbjüket a zsidó rabbinikus hatóságok nem ismerik el zsidónak, mivel nem tudnak családjuk valóságos történetét feltáró dokumentumokat felmutatni. A legnagyobb dél-amerikai messiási gyülekezet a brazíliai Belo Horizonté városban működik több száz taggal, ahol egy Messiási Zsidó Bibliai Főiskola (MJBI) is létrejött, hogy vezetőket képezzen, új gyülekezetek plántálásának munkájára. Az argentinai Buenos Aires-ben hasonló virágzó gyülekezeti életből fakadóan jött létre a Messiási Zsidó Bibliai Főiskola (MJBI). Messiási zsidó csoportok jöttek létre a közép-amerikai Mexikóban is.

Néhány európai országban létrejöttek olyan messiási zsidó nemzeti szövetségek, amelyek kapcsolódnak a nemzetközi szövetségekhez. Hollandiában és Svájcban azonban ezekben a szövetségekben inkább héber keresztények tömörülnek. A messiási zsidó mozgalom kicsit jobban előrelépett Nagy-Britanniában, a Dr. Ruth Flescher által vezetett londoni messiási zsidó központ köré csoportosulva. Az első európai gyülekezet Párizsban jött létre, 1963-ban, vezetője Paul Ghenassia, aki Marcel Backrich mellett az európai mozgalom egyik úttörője. Ghenassia jelenleg Brüsszelben vezet egy messiási gyülekezetet, amelyet az 1980-as években az a hölgy alapított, aki később Ghenassia felesége lett. Mind Nagy-Britanniában, mind Franciaországban a mozgalmat megtépázták a viharok, viták és időnként még botrányok is, egyesek erkölcsi bukása, vagy extrém teológiai vélekedései miatt. A nemzetközi szövetség igyekezett támogatást és stabilitást biztosítani a nemzeti kezdeményezéseknek, azzal, hogy helyi erőfeszítéseket tettek jesiva programok kidolgozására.

Nagy-Britanniában számos közösség jött létre zsidó és nem-zsidó tagokból, akiket a hit zsidó gyökerei és a messiási zsidók mozgalma egyaránt vonzottak, de nem sikerült ezekből a kezdetekből az elkötelezett messiási zsidó életmódig és a rendszeres gyülekezeti életig eljutni. Az 1990-es évek során számos kisebb csoport jött létre, ahol megértették a messiási gyülekezetek/zsinagógák sajátosságainak szükségességét.

Franciaországban a Nice-ben létrejött messiási központ nem tudott életben maradni, de léteznek gyülekezetek Strasbourgban, Marseille-ben és más, nagyszámú zsidó lakossal rendelkező városban. Amsterdamban az 1990-es években jött létre egy gyülekezet, amelynek vezetője az Egyesült Államokban tanult. Ez a gyülekezet évente rendez messiási zsidó konferenciákat. Közép-Kelet-Európában Magyarországon történtek próbálkozások, hogy a messiási zsidók megjelenjenek a szellemi életben, de a jelen könyv megírásáig ezek az erőfeszítések csekély eredménnyel jártak. Romániában négy messiási gyülekezet működik.

Léteznek messiási közösségek Ausztráliában, Új-Zélandon és Dél-Afrikában is.

5. A mozgalom egysége

A messiási zsidó mozgalom nem rendelkezik átfogó tekintélyi rendszerrel vagy irányadó vezetői testülettel. A Nemzetközi Messiási Zsidó Szövetség (Alliance) közös fórumot teremt a különböző szövetségek vezetői között azokból a nemzetekből, ahol a mozgalom már megalapozta jelenlétét.

A messiási zsidó közösségek gyülekezeti mintájukat tekintve leginkább a szabad-keresztény közösségekre emlékeztetnek, amelyet az önkéntes kapcsolódás (időnként az önkéntes kilépés) jellemez. Ez egyrészt a protestáns-evangéliumi hatásnak is betudható, különösen az Egyesült Államokban. De a szabadgyülekezeti formáció azt a belső ellenállást is tükrözi, amivel a messiási

gyülekezetek a keresztény egyházi kontrollal szemben viseltetnek, hiszen azt a sok évszázados nem zsidó (goj) egyházi uralommal asszociálják. (Jézusnak a tekintélyi mintákkal kapcsolatos tanításának a Lk 22, 24-27-ben, a zsidó fülek számára egészen más csengése van).

Egy óriási különbség azonban az evangéliumi, szabad-keresztény mintákkal szemben, hogy minden messiási zsidó tisztában van azzal, hogy a választott néphez tartozik. Így még akkor is, amikor láthatólag megoldhatatlan teológiai különbségek jelentkeznek közöttük, gyakran feszültség keletkezik a két véglet között: a tévelygő testvért az evangéliumi gyülekezetekhez hasonlóan kizárják, vagy az összetartozás tudata miatt ragaszkodjanak hozzá.

A belső feszültségek legfontosabb pontjai

A messiási zsidó mozgalmon belül van néhány alapvető feszültségi pont, amely nem tűnik könnyen feloldhatónak. A következőkben ezeket súlyosságuk és intenzitásuk szerinti sorrendben ismertetjük: (1) A Tóra helye és szerepe az Újszövetség korában, (2) az Erec Izraelben élő mozgalom és a diaszpóra mozgalmának feszültsége, (3) a karizmatikus és nem karizmatikus/evangéliumi jellegű mozgalom feszültségei.

1.) A Tóra helye és szerepe az Újszövetség korában

Minden messiási zsidó számára a Tóra vagy Isten törvénye központi jelentőségű, hiszen a Tóra központi szerepet játszik a zsidó életben és identitásban. Nehéz úgy messiási zsidónak lenni, hogy ne legyen valamilyen álláspontja valakinek a Tórával kapcsolatban. A messiási mozgalmon belül sok lehetséges álláspontot találunk a Tórával kapcsolatban, amelyeket az alábbiakban összegzünk.

A legegyszerűbben talán úgy érthetjük meg a messiási zsidók Tórával kapcsolatos álláspontjait, hogy az általuk leggyakrabban hivatkozott újszövetségi igehelyeket tekintjük át, amelyeket átfogó teológiájuk alapjának is tekintenek. Az Izraelen kívül élő messiási zsidók nagy része a Máté 5-öt veszi alapul: „Ne gondoljátok, hogy jöttem a Törvény (Tóra) és a próféták eltörlésére. Nem azért jöttem, hogy eltöröljem, hanem hogy betöltssem azokat.” (5,17). Ezek alapján a Tóra megmarad, a kulcskérdés pedig az, hogy mit is jelent annak betöltése. A kérdés a gyakorlatban így hangzik: „Hogyan lehet a Szentlélek ajándékaival jellemezhető Újszövetség keretei között a Tóra szerint élni?”

A messiási zsidók e kérdésekre a válaszok széles körét adják. De azok identitásában, akik elsőnek a Máté 5,17-re hivatkoznak, a Tóra jelentős szerepet játszik. Identitásuk a szövetség népéhez való tartozásukban gyökerezik, amelyet Jesua tett teljessé és tökéletessé. Ez az álláspont a Tórát nagyobb komolysággal kezeli, Jesua szavait követvén: „Aki úgy tanít másokat, hogy a legkisebb parancsokat is megtartsák abból”. Jesuára úgy tekintenek, mint aki tanításában az egyetemes Tóra leghatalmasabb magyarázatát adta, amelyet a Hegyi Beszédben kezdett el. (Máté 7-9). Valóban, Máté evangéliuma általában is nagyon fontos a messiási zsidók számára, ami nem is meglepő, hiszen Máté elsősorban az első századi zsidó hívők számára írt.

A Tóra alkalmazását illetően a messiási zsidók között éppen olyan különbségek vannak, mint a zsidó közösség más áramlatai között. Minden zsidó ugyanabban a történelmi valóságban él: nincsen templom, nincsen áldozati liturgia, nincsen aktív papság. A legtöbbjük olyan társadalmakban él, ahol az étkezési és egyéb előírások megtartása rendkívül terhes. A többi zsidó közösséggel szemben a messiási zsidók a „*Brit HáChádásá*”-át, vagyis az Újszövetséget tekintik mérvadónak a Tóra tekintetében is. Ahol az Újszövetség semmit sem mond egy tórai zsidó életszokásról, a messiási zsidók ezeket általában úgy értelmezik, hogy ezek Jézusban, a Tóra beteljesítőjében élhető elemek. Tehát az Újszövetség kereteiben élő messiási zsidók továbbra is körülmetélik csecsemő fiaikat, továbbra is ünneplik a Biblia ünnepeit, továbbra is szentnek tartják a szombatot, de mindezt Jesuára tekintve. Általában figyelembe veszik a 3Mózes rendelkezéseit a tisztátalan ételekkel kapcsolatban, és a vérfertőzőnek minősülő házassági kapcsolatokat. (3Móz 18). Általában a Szentlélek által vezetett rugalmas alkalmazás jellemzi őket az újszövetségi keretek között. A Királyság kora, vagy az újszövetségi kor magában a Tórában is változásokat hoz. A legtöbb messiási zsidó például nem

rekeszti ki a nem-zsidókat a peszách széder-ünnepléséből. A szív körülméltéségének egysége változást hozott a Tórában, amikor is újszövetségi egységünk mélysége nem engedheti meg az ilyen kirekesztést. Az újszövetségi Tóra újra-alkalmazás ilyen értelemben hasonló a rabbinikus háláchá logikájához, vagyis a Tórát új, megváltozott körülmények között alkalmazza.

A spektrum egyik szélén a messiási zsidó mozgalom nem több mint 10%-át kitevő azon messiási zsidók vannak, akik a rabbik háláchikus rendelkezéseinek is alávetik magukat, mindaddig, míg azok nem ütköznek az Újszövetséggel. Ez a kisebbség úgy értelmezi a Máté 23-at, hogy az burkoltan a rabbinikus tekintély folytonosságát támasztja alá a vallási és etikai kérdések tekintetében: kövessétek, amit mondanak, de ne kövessétek, amit tesznek. Azok a messiási zsidók, akik ilyen meggyőződés szerint élnek, gyakorlatilag ortodox zsidó életforma szerint élnek, megtartják a kásrut rabbinikus szabályait, a kézmosásokat, és nem vezetik az autóikat a szombat napján. Ezzel szemben azon messiási zsidók nagy része, akik a Tóra beteljesedését látják az Újszövetségben, figyelmet fordítanak a rabbinikus háláchá szabályaira, de nem vetik magukat alá a rabbik tekintélyének. A Tóra szerint élő messiási zsidókat a messiási zsidó közösség elfogadja mindaddig, amíg hűségesek a messiási közösségen belüli általános bibliai hitvalláshoz.

A spektrum másik szélén azok találhatók, akik Pál leveinek egyes részleteit tekintik alapvető bibliai szövegeknek, különösen az olyanokat, amik szerint a Messiás, Krisztus lerontotta az ellenségesség közbevető válaszfalát, azáltal, hogy testében eltörölte a parancsokból és szabályokból álló törvényt (Ef 2,14-15), és: „Mielőtt eljött a hit, a Törvény alá voltunk zárva” (Gal 3,23). Vannak olyan messiási zsidók, különösen Izraelben, akik azt mondják, hogy aki bemerítkezett a Messiásba, az meghalt a Törvénynek. Azonban a nem-zsidó olvasóknak nem szabad megfeleledkezni arról a tényről, hogy a Tóra nagyobb jelentőséggel bír még azon messiási zsidók számára is, akik úgy gondolják, hogy Mózes törvényét Jézusnak a kereszten bemutatott áldozata érvénytelenítette, mint a hasonló teológiát valló nem-zsidók számára. Először is, a szövetség és a föld ígérete Ábrahámnak adatott. Az ábrahámí szövetségből, és nem a sinaiból származik a zsidó identitást meghatározó körülméltedés követelménye. A sábat megtartásának kérdése sem vitatott.

2.) Feszültségek az Izrael földjén (Erec Izraelben) és a diaszpórában élő mozgalom között

Igen jelentősek a feszültségek az Izrael földjén kialakult messiási zsidó mozgalom és a diaszpóra közösségei között. A zsidó identitás kérdését a Messiást követő zsidók igen eltérően élik meg a két eltérő helyzetben. A diaszpórában, – ahol a zsidóság kisebbségi létben él, és a hagyományos zsidó közösség megtagadja a zsidó identitást a Jézusban hívő zsidó testvéreitől –, a messiási zsidó közösségek erős szükségét érzik, hogy zsidó identitásukat hangsúlyozzák és demonstrálják. Ez a helyzet előfeltételezi, hogy a messiási zsidó közösségek erősebben azonosuljanak a zsidó szokásokkal és öltözékekben is megnyilvánuló külsőségekkel. Izrael földjén azonban a messiási zsidók nem érzik ugyanezt a szükségét, hogy zsidó identitásukat kifejezzék vagy megerősítsék. Annak ellenére, hogy az izraeli legfelsőbb bíróság döntése szerint a Jézusban hívők nem számítanak zsidónak a „Hazatérés törvénye” szempontjából, és hogy az „antimisszionárius” ortodox zsidó szervezetek időnként durva támadásokban részesítik őket, az izraeli állampolgárok nagy része honfitársának tekinti a messiási zsidókat. Éppen ezért az Izraelben élő messiási zsidók sokkal kevésbé demonstrálják zsidó identitásukat, ami a rituálé és az öltözködés kérdéseit illeti.

A legsúlyosabb feszültségi pontok azonban talán nem a külső megjelenés különbségeiben találhatók. A feszültség inkább abból származik, hogy ki mit tart a mozgalom „szívének”. Az izraeli mozgalom Izrael földjére és különösen Jeruzsálem városára olyan profétikus központokként tekint, amelyek felé az egész világtörténelem mozdul. Természetesen a más országokban működő messiási zsidók is orientálódnak Izrael felé, ahogyan az egész zsidó világ általában. Azonban a diaszpórában létező mozgalom „erőműve”, formatív központja az Egyesült Államokban van. Itt a legfejlettebb a mozgalom, és itt rendelkezik a legtöbb forrással. Éppen ezért a tanítás és egyéb megfontolások tekintetében az észak-amerikai mozgalom gyakorolja a legnagyobb hatást a világméretű mozgalomra, különösen a kelet-európai terjeszkedés vonatkozásában. Ez a különbség generálja az egész messiási mozgalom legnagyobb feszültségét.

Egy másik fontos különbség a múlthoz való viszonyulás. Izrael népét a holokauszt alapvető módon megjelölte, és Izrael léte az új kezdetet jelenti a zsidó nép számára. Az izraeli messiási mozgalom úgy éli meg létét, mint a halálból történő feltámadás valóságát, sokkal valóságosabban, mint az amerikai mozgalom, ahol a holokauszt rettenetes közjátékát közelről sem olyan élességgel tapasztalták meg. Ez az igen éles különbség nagyon más érzékenységet is alakít ki.

Egy másik rendkívül fontos kérdés az, ahogyan a messiási zsidók a rabbinikus zsidókhoz, és általában a hagyománytisztelő judaizmushoz viszonyulnak. A messiási zsidók reakciói nagyban megoszlanak, azoktól kezdve, akik a messiási judaizmust, mint igazat, és csodatárost tartják számon, azokon át, akik a judaizmust beteljesedetlen vallásnak tartják, egészen azokig, akik tévelygésnek tartják, és egy mozdulattal félretolják. A legtöbben a két szélsőséges pozíció között foglalnak állást, látják a rabbinikus judaizmus értékeit, de óvnak veszélyeitől is. A messiási zsidók viszonyulása, mondhatnánk, folytonosságot képez a teljes tisztelettől a teljes elhatárolódásig. Az amerikai mozgalomra jellemzőbb a nagyobb nyitottság a rabbinikus judaizmus irányában, de nem egységes az amerikai mozgalom sem ebben a kérdésben. Az izraeliek nagytöbbsége negatív módon viszonyul. Az Izraelen és Észak-Amerikán kívüliek valahol középen foglalnak helyet.

3.) Feszültségek a karizmatikus és a klasszikus evangéliumi típusú mozgalom között

Pontosan úgy, ahogyan ez a kérdés feszültséget okoz a protestáns világban, a messiási zsidó mozgalom is megtapasztalta a karizmatikus-evangéliumi típusú feszültséget. Ez a feszültség talán Izraelben nyilvánult meg jobban, ahol az első lépéseket a Jesuában hívő zsidók gyülekezeteinek megszervezésére olyan protestáns missziók végezték, amelyeket a nem-karizmatikus evangéliumi teológia jellemzett.

A Jézus mozgalomból származó eredeti impulzus azonban erősen karizmatikus volt az Egyesült Államokban, így a karizmatikus-kontra klasszikus evangéliumi feszültség elsőként a héber-keresztény identitásról a messiási zsidó identitásra történő váltásban jelentkezett. Miután ez a vita 1975-ben eldőlt, a messiási mozgalom nem tekintheti a karizmatikus elemet az „igaz evangéliumiságtól” való elhajlásnak.

A feszültség két területen jelentkezik kifejezettebben: a dicsőítés szerepének megítélésénél és a prófétai dimenzió kezelésénél. A karizmatikus elem megnyilvánulásaként a legtöbb messiási közösség előnyben részesíti a dicsőítés fizikai kifejezéseit is (tánc, mozgás), amely már önmagában is jobban megfelel a zsidó életszeretet megnyilvánulásainak. Az egyik széles körben gyakorolt megnyilvánulás a tánc, amelyet még a karizmatikus keresztény gyülekezeteknél is inkább előnyben részesítenek. Ezzel szemben a nem karizmatikus messiási gyülekezeteket a demonstratív jellegtől való tartózkodás jellemez, inkább a baptistákra vagy evangéliumi közösségekre jellemző dicsőítést gyakorolják, vagy azt a zsidó imakönyv, a sziddur rendje köré szervezik, bizonyos messiási kiegészítéssel.

A feszültségek még ennél is erőteljesebb módon a prófétai elem jelenlétét érintik. A messiási zsidók nagy része saját mozgalmuk megjelenését az utolsó idők prófétai jeleként éli meg és értelmezi. Úgy tekintenek a zsidó nép visszatérésére Izrael földjére és Izrael államának megalakulására, mint a bibliai prófécia beteljesedésére. A mai karizmatikus gyülekezetek és szolgálatok többlet kegyelme az, hogy működhöz a prófétai ajándék. Ezért nem meglepő, hogy a messiási gyülekezetekben nagy figyelmet fordítanak az aktuális, Izraelt érintő politikai események prófétai értelmezésére azok eszkatologikus távlataiban.

6. Messiási zsidó tanítások

Hogyan értelmezik a messiási zsidók azokat a tantételeket, amelyeket a klasszikus keresztény tanítás univerzális érvénnyel elfogad?

Majd minden messiási zsidó számára az Írások, mind a héber írások, mind pedig az Újszövetség egyedülálló kanonikus tekintéllyel rendelkeznek. Majd mindegyikük egyetért abban, hogy a Biblia tanításainak az ő kontextusuk keretei között tekintélye van messiási zsidó életük

vonatkozásában. Mindezek mellett az észak-amerikai messiási zsidó csoportok nagy részének, számos kelet-európai csoportnak és az izraeli csoportok körülbelül egy negyedének vannak hitvallásukat tartalmazó írott dokumentumaik, amelyek megerősítik a fentebb vázolt hitvallást, és így van ez azokkal a közösségekkel is, amelyek nem rendelkeznek írott hitvallással. E hitvallások egyes megállapításait érdemes külön is megemlítenünk, mert a zsidó kontextusban problematikus területeket érintenek.

A Szentháromság tana talán a legszembetűnőbb. A klasszikus ortodox judaizmus fogalmazta meg a középkorban a „situff” tantételét, miszerint elfogadhatatlan bálványimádás a zsidók számára Isten személyek pluralitása, ugyanakkor teljes és tökéletes egy volta, vagy Isten több Személyben létezése azonban a keresztények számára elfogadható. Általánosságban véve a messiási zsidók nem szeretik a Szentháromság fogalmát említeni, hanem az egyetlen Isten hármasságáról beszélnek. Míg ez túl aprólékos és lényegtelen különbségtételnek tűnhet keresztények számára, a messiási zsidók számára rendkívül kényes, mert az egységet kívánják hangsúlyozni, és nem akarják azt a benyomást kelteni az általános értelemben vett zsidó közösségben, hogy elfogadnák a „tri-teizmust”, vagyis három egymástól elkülöníthető Istent imádnának. Amikor azonban Isten hármasságának magyarázatára kerül sor, bár elkerülik a niceai zsinat által használt görög teológiai terminusokat, konszenzus áll fenn a legtöbb országban lévő messiási mozgalmon belül az egyetlen Istenségben három megkülönböztethető személyiség létét illetően. A messiási zsidók jobban szeretik egyszerűen a Bibliát idézni, és engedni, hogy a Biblia maga szóljon ezeket a kérdéseket illetően.

Kevés messiási zsidó vezető ismeri az egyház korai történelmében lezajlott krisztológiai vitákat. Természetesen vannak kivételek. Azonban elegendő tanítás hangzott el ahhoz, hogy legtöbbször teljes mértékben vallja, hogy Jesua teljességgel Isten és tejjességgel ember is. Ebben az esetben is az újszövetségi írásokat veszik alapul. Azon vezetők, akik szemináriumot végeztek vagy bibliai teológiai képzésben részesültek, és akik elhívásuk alapján a mozgalom általánosan elfogadott tanítói, világosan beszélnek arról, hogy Jesua egyetlen Személyben két természet hordozója.

Nemrégiben Izraelben egy rendkívül fontos nyilatkozatot tett közzé a korábban már említett messiási vezetők közössége Isten természetének hármasságát illetően. Sokak meglepetésére egyes vezetők ezt a nyilatkozatot elutasították, amivel tulajdonképpen „ebonitáknak” nyilvánították magukat, mert mind Isten hármasságát, mind pedig Jesua teljes Istenségét és teljes emberségét elutasították. Azonban a nyilatkozatot elutasítók jelentéktelen kisebbséget képviseltek, és a többség vélekedésüket tévesnek nyilvánította. Ezek alapján elmondhatjuk, hogy a messiási zsidó közösségek döntő többsége a klasszikus hitvallás keretein belül éli életét.

A szentségek kérdése szintén fontos. A legtöbb messiási zsidó a hit közösségéhez újonnan csatlakozókat vízbe meríti, és nem gyakorolja a gyermekkeresztetséget. Ez sokkal közelebb áll az ismert zsidó szokásokhoz is. A fiúgyermekeket az ábrahámí szövetségnek megfelelően körülmetélik, míg a lányokat odaszentelik (bemutatják) Istennek. Azok merítkeznek be tehát, akik tudatos hitre jutottak. A messiási zsidók között általánosabb, hogy a bemelegítésnek nagyobb „szentségi” jelentőséget tulajdonítanak, mint amit erről a szabad-keresztény közösségek tartanak. Feltételezik, hogy a kegyelemnek valóságos munkája megy végbe, amikor a bemelegítésben a keresztthalál és a feltámadás valóságában részesedik a bemelegítő ember. Az egész további életet meghatározó megtapasztalt valóság hite jellemzi a messiási zsidó bemelegítést.

A messiási zsidók gyakorolják az Úrvacsora közösségét is: a Messiás szédérének kenyéréből és borából részesednek. Úgy értelmezik, hogy a kenyérben és a borban való részesedés valóságosan közvetíti az ÚR Jesua halálának erejét, és ez megújítja az Ő bennünk való életét. A legtöbb messiási zsidó vezető vallja, hogy az Úrvacsora vételének valóságos és hatékony ereje van, bár e hatékony erő magyarázatában eltérések vannak. Világszerte a legtöbb messiási zsidó közösség havonta egyszer ünnepli az Úrvacsorát, de egy jelentős kisebbség hetente. Egyes csoportok az újhoid utáni szombaton teszik. Egészen elenyésző kisebbségük pedig a peszách ünnepéhez köti, évente egyszer. E vacsora jelentése nyilvánvalóan gyökerezik a peszách széder vacsorájában, amely az Úrvacsora eredeti kontextusa volt.

Általában más szertartás vagy szentség (szakramentum) nem jelenik meg a messiási hitgyakorlatban. Egyes messiási csoportokban azonban gyakorolnak olyan dolgokat, amelyek szentségnek tűnhetnek. A legtöbb messiási zsidó a chuppa (sátor) alatt házasodik, amelynek tetején

imasál van. Áldást mondanak vörösbor felett, a menyasszony és vőlegény a bor felett mondják el egymásnak tett fogadalmaikat. Az olajjal történő megkenést általánosan gyakorolják, a mozgalom karizmatikus gyökerei miatt is. E cselekedetről feltételezik, hogy a Szent Szellem erejét közvetíti a gyógyulásért való imában. Az olajat általánosan használják a vének és a diakónusok kézzátétellel történő megbízatása alkalmából. Bár ez a kérdés még nem kapott teológiai figyelmet, a gyakorlatban ezt szakramentumként kezelik. Teljesen zsidó gondolat, hogy a fizikai világ Istentől származó jelentést és erőt hordozzon, így természetes a messiási zsidók számára az a gyakorlat, hogy fizikai cselekedek és tárgyak valóságos szellemi lényeket hordozzanak.

7. A messiási zsidó istentisztelet és dicsőítés

A messiási zsidók istentiszteleti rendjében nagy változatosság tapasztalható. Az egészen strukturált liturgikus formáktól a kötetlen mintákig, amelyek alig különböznek a szabadegyházi és evangéliumi istentiszteleti formáktól. Vannak olyanok is, akik rugalmas módon kombinálják az örökölt liturgikus formákat a spontán és új mintákkal.

Itt is nyilvánvaló különbségek tapasztalhatók Izrael és a diaszpóra között. Tipikusan az észak-amerikai messiási zsidók a leginkább liturgikusak, az izraeli közösségek pedig a legkevésbé. A többi országban élő messiási zsidók valahol a kettő között foglalnak helyet. Ezekben a különbségekben mély kérdések fogalmazódnak meg, amelyek közül némelyik a történelmi különbségekkel és különböző hatásokkal magyarázható. Izraelben a kevésbé liturgikus jelleg azzal magyarázható, hogy a szabadegyházi missziók voltak hatással a mozgalom eredetére, hogy intenzívebb a hangsúly a prófétikus elemen, és hogy az ortodox zsidó élet merevségei elleni reakcióban élnek.

Észak-Amerikában a gyülekezetek nagy részében megjelenik a zsidó liturgia néhány központi eleme, de ezt a liturgiát kiegészíti a modern messiási zene és dicsőítés. Kelet-Európában, Nyugat-Európában és Dél-Amerikában a liturgia enyhe megjelenése a jellemző.

Az istentiszteletekből nyilvánvaló a messiási zsidó mozgalom nagy részének karizmatikus jellege. A messiási mozgalom nagy kreativitást mutat a zene és dicsőítő zenéhez írt szövegek létrehozása tekintetében, számos dal született héber nyelven és ezeket ma a világ legtöbb részén éneklik. Ez a kreativitás evidens az izraeli tánc különböző formáiban is, amely manapság teljesen általános a dicsőítés alatt a messiási gyülekezetekben.

Nem is meglepő, hogy Jesua zsidó követői jobban átéltek a hagyományok tisztelete, a múlt értéke és a Szentlélek a jelenben megnyilvánuló élő vezetése között fennálló feszültséget, mint a keresztények. E kettősség feszültsége a még új és fejlődő messiási mozgalomban a dicsőítés közben tapasztalható meg leginkább. Egyrészt a hagyományként örökölt istentiszteleti formák nélküli dicsőítés könnyen válik gyökértelessé és felszínessé, míg az ortodoxia és a hagyomány hangsúlyozása elfojthatja az élő kreativitást és az Isten élő Lelkének mozdulását.

A sábat

A messiási zsidók tiszteletben tartják a sábatot, amely péntek estétől szombat estig tart. Az istentiszteleteket általában péntek este vagy szombaton tartják. A sábat istentisztelet nagy változatosságot mutat. Észak-Amerikában az egyes gyülekezetek alkalmi tartalmazzák a zsinagógai istentisztelet legfontosabb elemeit: a bevezető zsoltárok felolvasását, a S' má előtt és után elmondott áldásokat (Izrael legfontosabb imádsága az 5Mózes 6,4-ből), a S' má felolvasát, ide értve szövegeket a 5Móz 6, 1 1 és 4Móz 15-ből). A Tóra felolvasás általánosan elterjedt Észak-Amerikában, és számos kelet-európai gyülekezetben, és részét képezi sok izraeli messiási gyülekezet életének is.

Ezek mellett elterjedt az „Ámidá” nevű csodálatos imádság, amelynek alapjai Jesua idejére nyúlnak vissza. Ez az imádság hét áldást tartalmaz a sábatra vonatkozólag, és tizenkilencet a hét többi napjára. Más klasszikus énekek közé tartozik az Ádon Olám, és az Álénu. Ezek az imádságok Izrael népének legalapvetőbb reménységét és hitvallásait foglalják össze. Az Álénu imádsága fogalmazza

meg az Izrael és azon népek teljes megváltására vonatkozó reménységet, akik eggyé válnak egy napon Ábrahám, Izsák és Jákób Istenének dicséretében. Az ároni áldás használata majdnem teljesen általános.

A messiási zsidó év

Gyakorlatilag minden messiási zsidó megtartja a bibliai ünnepek éves ciklusát. A messiási zsidók ezeket az ünnepeket Jesuában beteljesedett módon ünneplik, és Őt állítják ezek középpontjába. Az ünnepek dátuma a zsidó bibliai naptárat követi, és ezért többnyire eltér a keresztény ünnepektől is, de esetenként a rabbinikus naptártól is.

A peszách ünnepével kezdve az ünnepek sorát, minden gyülekezeti összejövetel és az otthonokban megtartott széder vacsora hangsúlyozza az Egyiptomból való kivonulást, és Jesua halálának és feltámadásának (első zsengek ünnepe) eseményeit is. Ez az időszak a szélesebb értelemben vett családi ünnepek és összejövetelek, és a gyülekezeti összejövetelek ideje is. A messiási zsidók számára, a bibliai gyakorlatot hangsúlyozandó, a peszách ideje jelzi az új év kezdetét.

A liturgia legnyilvánvalóbb módon a peszách rendtartásában jelenik meg, a családi illetve közösségi szédereken, amikor újra elmondják a Kivonulás történetét. Ezt a rendtartást a Hággádá nevű könyvecske tartalmazza. A legtöbb messiási zsidó megtartja a széder alapvető elemeit, a macesz evését, a négy pohár vörösbor megivását, a keserű füvek és a friss zöldségek evését, és a chároszet nevű, almából és dióból készült keverék elkészítését. A hagyományos áldások, a történet újra elmondása, a négy kérdés, hogy ez az éjszaka miért különbözik a többi éjszakától, és még sok más hagyományos elem vesz részt ezen a szertartáson. A széder vacsorának több messiási zsidó változata is létezik, amelyek egyrésztől megőrzik a hagyományos elemeket, de Jesuát állítják a középpontba.

A sávuot (a pünkösöd) a Szináj hegyén történt Tóra átadásának ünnepe és az a nap, amikor Isten Lelke kiáradt a jeruzsálemi templomban összegyűlt tanítványokra. Vannak olyan messiási közösségek, amelyek a zsidó hagyományt követve egész éjszakán át tartó Tóra tanulmányozásban vesznek részt.

Az őszi ünnepek minden messiási zsidó közösségben nagy jelentőséggel bírnak. A hagyományos, de nem bibliai újévvel (Ros HáSáná) elkezdve, a messiási zsidók nemcsak hogy megfűjják a sófárt, hanem a Messiás második eljövételével kapcsolják össze, minden olyan bibliai részt elolvasva, amely a Második Eljövételről szól. A Jom Kippur Jesuára és az Ő engesztelő áldozatára koncentrálnak. A különböző közösségek igen eltérően ünneplik ezt a napot, egyesek a hagyományos imákat használják, mások – akik kevesebb helyet adnak a hagyományoknak – a bibliai tartalomra és az engesztelés jelentésére hívják fel a figyelmet, és az alkalomhoz illő messiási dicsőítést tartanak.

A szukkot ünnepe (sátorok ünnepe) prófétikus jelentése az Isten Országának teljességben való eljövetele. Általában részét képezik a tanításnak Jesua életének azon eseményei, amelyek ezen az ünnepen történtek (Jn7-9). Az ünnep leglátványosabb része a sátor megépítése. Egy átmeneti jellegű kunyhó ez, amely a 2-dik Mózes (Kivonulás) és a 4-dik Mózes (Számok) könyvében leírt pusztai vándorlásra emlékeztet. A család ételeket visz be a sátorba és barátokat hív meg, hogy ebben az örömteli ünnepben osztozhassanak. A szukká megépítése családi esemény, amiben a gyermekeket különösen is biztatják arra, hogy segítsenek, és azt otthon készített díszekkel dekorálják. Számos messiási zsidó tartja, hogy Jesua születése is erre az időszakra esett, néhányan ezt még az igehirdetésben is hangsúlyozzák.

Decemberre esik a Hanukka ünnepe, amit szintén egyetemesen ünnepelnek. Bár a második Templom újrászenteseléséről való megemlékezést csak a nem kanonizált Makkabeusok könyve jelöli ki, mégis bibliainak tekintik, mert említést tesz róla a János 10. Mivel a keresztény világ ebben az időszakban ünnepli Jézus születését, vannak olyan messiáshívő zsidók, akik összekapcsolják a Hanukkát a Megtestesüléssel, és úgy tartják, hogy ez volt az angyali üdvözlet ideje, és Jesua ekkor

fogant meg. Az ebben az időben tartott igehirdetések nem csak népünk szabadításáról emlékeznek meg, hanem a Messiásnak a világba történt eljövételéről és a megtestesülésének eseményeiről is.

Bár csak kicsiny ünnep a Bibliában a Purim, számos messiási közösség megünnepli, ahogyan arról Eszter könyvében olvashatunk. Olyan időszak ez, amikor a gyermekek tanítására nagy hangsúlyt fektetnek. Humoros darabokban mutatják be Eszter történetét, és partikat rendeznek, általában ezek vidám összejövetelek. A holokauszt rémálmát követően Eszter története és a gonosz Hámán kezéből való szabadulás minden zsidóhoz nagy erővel beszél, a messiási zsidók pedig a Messiás Jesua általi végső szabadítás reményét is előre vetítik az ünnepben.

A messiási zsidó szertartások és rítusok

A messiási zsidók általában ezeket a zsidó hagyományokat követik. Ez egy igen jelentős tényező. Arról már korábban szóltunk, hogy a fiúgyermekek körülmetélésekor a hagyományos áldásokat mondják el. Gyakran a hagyományos zsidó közösségből hívnak egy „mochél-t”, hogy ezt a szertartást elvégezze, ahol erre nincsen lehetőség, orvos végzi el a műtétet, míg az apa és a messiási közösség rabbija/pásztora mondja el a hagyományos áldásokat. Egy másik rítus a bár és bát micvá szertartásai, amikor fiatal gyermekek mondják vagy éneklnek el a Tóra-szakaszokat héberül. Ez a messiási zsidó örökség átadásának egyik legfontosabb szertartása.

A házassági szertartás magába foglalja azokat az alapvető elemeket, amelyek a hagyományos zsidó menyegzőt jellemzik: az eljegyzéskor mondott áldást, amely megerősíti, hogy a kötendő házasság biblikusan engedélyezhető, a gyűrűk feletti áldást, és a menyasszony és a vőlegény felett elmondott hét áldást.

Mindezek mellett még a halálozás körüli zsidó szokások is jelentősen eltérnek a keresztény szokásoktól. A testet soha nem balzsamozzák be, hanem fehér lepelbe csavarva egyszerű fakoporsóba helyezik. Mindez a halálban lévő egyenlőségünket jelzi, és azt, hogy nem keressük jelen fizikai testünk megőrzését. A gyász idején elmondott imádságaink is Isten jóságát hangsúlyozzák, a temetés alatt pedig alapvető fontosságúnak tartják a Kaddis imádságát elmondani. Ez az Imádság is Isten jóságáról beszél, valamint megfogalmazza azt a reménységet, hogy Isten Királysága eljőjön erre a földre. A Kaddis sok tekintetben párhuzamba állítható a Jesua által tanított „Mi Atyánk...” imádsággal. A zsidó szokások szerint a barátok és a szomszédok adnak ételmezt és segítenek a gyászoló családnak. A temetés utáni gyászt más-más módokon élik meg. Egyesek naponta elmondják a Kaddist, míg mások csak a temetést követő sábat napján. Csak kevesen tartják meg a temetést követő egy éven keresztül a Kaddis napi elmondását, de vannak néhányan, akik ezt megteszik.

FÜGGELÉK - AJÁNLOTT IRODALOM

Ez a Függelék rövid irodalomjegyzéket tartalmaz, olyan könyvek címével, és tartalmuk rövid ismertetésével, amelyek közvetlenül a messiási zsidó mozgalommal foglalkoznak.

Cohn-Sherbok, Dan: Messianic Judaism (Messiási judaizmus) (London, New York, Cassell, 2000).

Cohn Sherbok könyve az első olyan tanulmány, amelyet vezető tekintélyű rabbi megértéssel írt a messiási mozgalomról. Saját tapasztalatai alapján ír, de csupán az Egyesült Államok mozgalmát ismerteti.

Juster, Daniel: Jewish roots (Zsidó gyökerek) (Shipensburg, Pennsylvania: Destiny Image Publishers, 1995).

Juster, a messiási zsidó mozgalom egyik vezetője a messiási zsidók értelmezésében beszél Izrael elhívásáról, a Jesuában megkötött újszövetségről, Izraelnek és az Egyháznak viszonyáról, és arról, mit jelent ma Jesuát zsidóként követni.

Kjaer-Hansen, Kai: Joseph Rabinowitz and the Messianic Movement (Edinburgh: The Handsel Press 1995 és Grand Rapids, Michigan: Wm B. Eerdmans, 1995).

Ez a könyv a messiási zsidó mozgalom egy igen jelentős előzményét tárgyalja: azt a csoportot, a kiket az „Újszövetség izraelitái néven ismertünk meg. Ezt a közösséget Joseph Rabinowitz alapította, az 1880-as évek végi moldovai Kisinovban. Úttörő, látnoki szerepe miatt Rabinowitz-ot gyakran nevezik a messiási zsidó mozgalom Herzl-jének.

Kjaer-Hansen idéz Rabinowitz rendkívül fontos gondolataiból, beleértve az 1883-ban kiadott Tizenhárom tézis-ét Jézusról, a Messiásról, aki egyedül képes népe terheit megenyhíteni, és négy hitvallást 1884-ből és 1885-ből, együtt azzal az imádságos könyvvel, amelyet kisinovi zsinagógájában használt. Ezek a szövegek az elsők, amelyek a modern időkben az első megkülönböztethetően zsidó értelmezések a Názáreti Jézusról, hivatása teljességében, mint Dávid Fia, Messiás és Megváltó.

Kjaer Hansen, Kai és Skjott, Bodil F. (eds).

Facts and Myths about the Messianic Congregations in Israel (Tények és mítoszok a messiási zsidó közösségekről Izraelben). (Jerusalem: The Caspari Center for Biblical and Jewish Studies, 1999).

A Mishkan folyóirat dupla kiadása a legátfogóbb tanulmányt közli az izraeli messiási zsidó mozgalomról. Ám ahogyan arra fentebb utaltunk, a tanulmányban jelzett adatok már elavultak 5 évvel később. Ennek ellenére ez a tanulmány talán mindennél jobban közli az Izrael földjén élő messiási zsidó mozgalom igazi ízeit.

Pritz, Ray (Nazarene Jewish Christianity) (Jeruzsálem: The Magnus Press and Leiden: E.J. Brill, 1988).

Tudományos munka, az írásos és régészeti emlékek alapján kísérli meg rekonstruálni az első század nazarénusait, és a Názáreti Jézusba vetett hitük ortodoxiáját.

Stern, David H.: Messianic Jewish Manifesto (Clarksville, MD: Jewish New Testament Publications, 1988, 1991).

Módszeres hitvédelem, a Jesuában, mint Messiásba vetett hit megkülönböztethetően zsidó kifejeződésének szükségessége mellett. D. H. Stern az Egyesült Államokból származó messiási zsidó teológus, aki 1979 óta él Jeruzsálemben.